

HASAN BÜLENT KAHRAMAN

Küreselleşme ya da dönemin ABD Başkanı'nın adlandırmasıyla 'yeni dünya düzeni' bir 'post-Sovyetler Birliği' koşuludur ve ne olup olmadığı sorusunun yanıtı eski Sovyetler Birliği ve ona bağlı sistemin için çöktüğü tartışılmadan verilemez.

Buradan bakınca bugün Rusya'da yaşanan krizin küreselleşmenin doğurduğu bir kriz olup olmadığı da irdelenmesi gereken başlı başına bir husustur. Şurası muhakkak ki, küreselleşme süreçlerinin içinde tartışmaya en yakın olanı onun ekonomi politikidir. Daha 1970'lerin sonunda Sovyetler Birliği'nin krizini doğuran temel değişkenler kapitalist dünyanın yeni bir genişleme dönemine eriştiğini göstermekteydi. O sürecin ve izleğin arkasında Yeni Sağ'ın iktisat politikaları, neo-liberalizmin iktisadi alanda devletin rolüne ilişkin tanımları ve onların ayrılmaz parçası olarak ortaya çıkan serbest pazar ekonomisinin etkinliği bulunmaktadır. Bu bağlamın ideolojik çerçevesini ise, 'ideolojilerin sonu' düşüncesi oluşturmaktadır. Elbette, yapının bu bütünlüğüyle 'hegemo-

Kriz, iktisat ve devlet

nik' bir nitelik taşıdığı açıktır.

Küreselleşmenin iktisadi araçlarını bu hegemonik yapının belirlediği ve onların da özelleştirme, özerk merkez bankası, finans kapital muameleleri olduğu bilinmektedir. Özellikle bu çerçevenin işin siyasal boyutunu da hazırladığı söylenebilir. Çünkü, böylesi bir model her şeyden önce en aza indirgenmiş bir devlet etkinliği, güçlü bir burjuvazi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, Rusya gibi bir hazırlıksız ve altyapısız ülkenin belli ilkeleri uygulamaya koymakla belirlenen bir kapitalistleşme sürecini başarıp başaramayacağı asıl sorulması gereken sorudur. Nitekim, şu söylenerek denebilir ki, Sovyetler Birliği sonrası dönem eğer bugünkü gibi serbest piyasa ekonomisinin hegemonik bir anlayışla dayatıldığı bir evreye değil de, daha heterojen bir sürece tekabül etseydi, uyarlanma daha rahat koşullarda gerçekleştirilebilirdi.

Her şeye karşın mevcut krizin kökenlerini daha farklı bir noktada aramak gerekir. Sistemik ama kesinkes demokratik bir devlet olmadan kapitalist piyasanın oluşturulması, herhalde gerçekleştirilmesi en olanaksız iştir. Rusya'da yaşanan asıl sorunun bu olduğunu bilmek gerekir. İkincisi, o sistem eksikliği ve gerekli denetim mekanizmalarının kurulamamış olması ister istemez eko-

nominin özerklik adı altında yeraltına kaçmasına ve oradan denetlenmesine olanak vermektedir. Nihayet üçüncüsü, bu eksikliklerle kurulmaya çalışılan bir iktisadi sistem ne makro, ne de mikro planda ajanlarını geliştirebilecektir. O nedenle ABD Başkanı'nın Yeltsin'e yaptığı reformları sürdürme önerisi iktisattan çok siyaset bağlamında ele alınmalıdır.

Bununla birlikte çok tehlikeli bir noktanın altını çizmek gerekir: Değinen bu olumsuzluklar, siyasal-toplumsal açılımları olacak bir devletçiliğe zemin hazırlamamalıdır. Türkiye'de daha şimdiden 'klasik' devletçi grubun bu yönde talepler geliştirdiği görülmekte, sistemin devlet lehine dönüştürülmesi istenmektedir. 1929 krizi örnek olarak verilmektedir. Bu, iki nedenden ötürü tümüyle yanlış bir yaklaşımdır. Rasyonel devlet, 'mutlak devlet' değildir, ikincisi, gerek Rusya, gerekse bir ölçüde Türkiye eğer sürece uyum sağlamakta zorlanıyorsa bunun nedeni geçmişten gelen güçlü devlet yapısıdır. Onun daha da güçlenmesi bir başka çıkmaz demektir. Yapılması gereken, küreselleşmenin en önemli getirisi olan demokratikleşmeyi güçlendirmek, devleti bu bağlama yerleştirmektir. Siyasal iktisadın tarihi aslında bugüne kadarki bütün bir çabanın da bundan başka bir şey olmadığını zaten göstermektedir.